

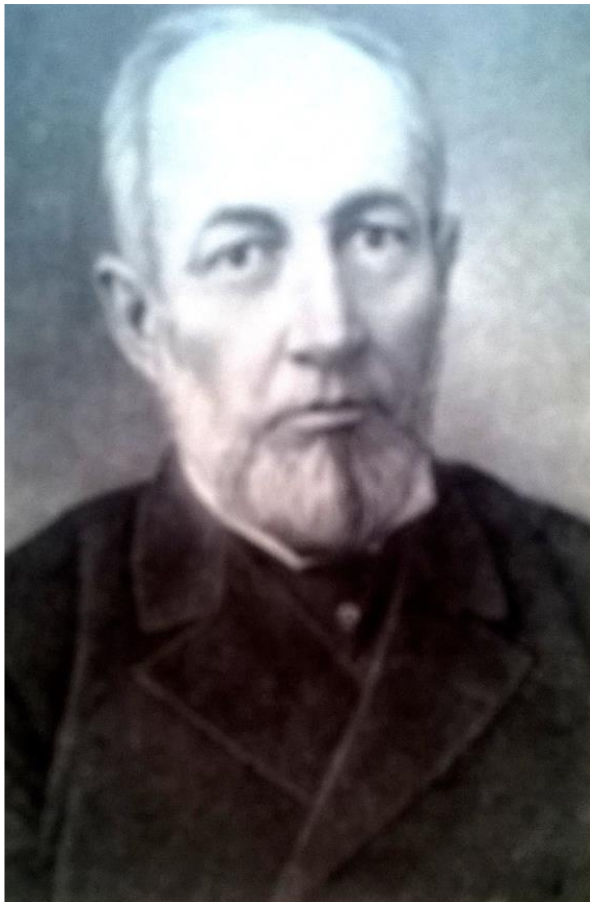
УДК 616.6(477.74-25)(092)

DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2639596>

Н. В. Гаріна, Н. В. Антропова

ВДОВИКОВСЬКИЙ Т. Г. – ОРГАНІЗАТОР ПЕРШОГО УРОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Одеський Національний медичний університет

Вдовиковський Теофіл (Фео-філ) Гнатович народився в 1834 році в м. Проскурів, нині Хмельницький. В 1853 році закінчив гімназію в м. Каменець-Подільський, потім продовжив навчання і в 1858 році закінчив медичний факультет Київського університету Св. Володимира, був учнем професора В. О. Караваєва. З 1859 року працював в Одеській міській лікарні [1, 2]

Зводити міську лікарню почали за розпорядженням герцога де Рішельє у 1806 р. на вул. Херсонській. Лікарняний комплекс з головним корпусом в стилі російського класицизму проектував відомий архітектор Ж. Ф. Тома де Томон (1760-1813).

Послугами лікарні (сьогодні на її базі функціонує міська інфекційна лікарня), користувались не лише мешканці Одеси, а й навколишніх поселень, розташованих за десятки миль від міста. До послуг пацієнтів були всього два відділення: хірургічне та терапевтичне. Крім цього функціонували палати для лікування очних та венеричних хвороб. На початку 1860-х років старшим лікарем міської лікарні (сьогодні це посада головного лікаря) став видатний хірург М. В. Бруссе. Він, як людина досить широких поглядів та прекрасний організатор, розумів, що лікарні необхідна спеціалізація. Саме в цей період в лікарню прибуло багато молодих і амбітних лікарів і М. В. Бруссе вирішив надати їм можливість

спеціалізуватися в різних галузях медицини. В лікарні були організовані спеціальні відділення – хірургічне, терапевтичне, очне, з акушерства та гінекології, психіатричне та венеричне [3].

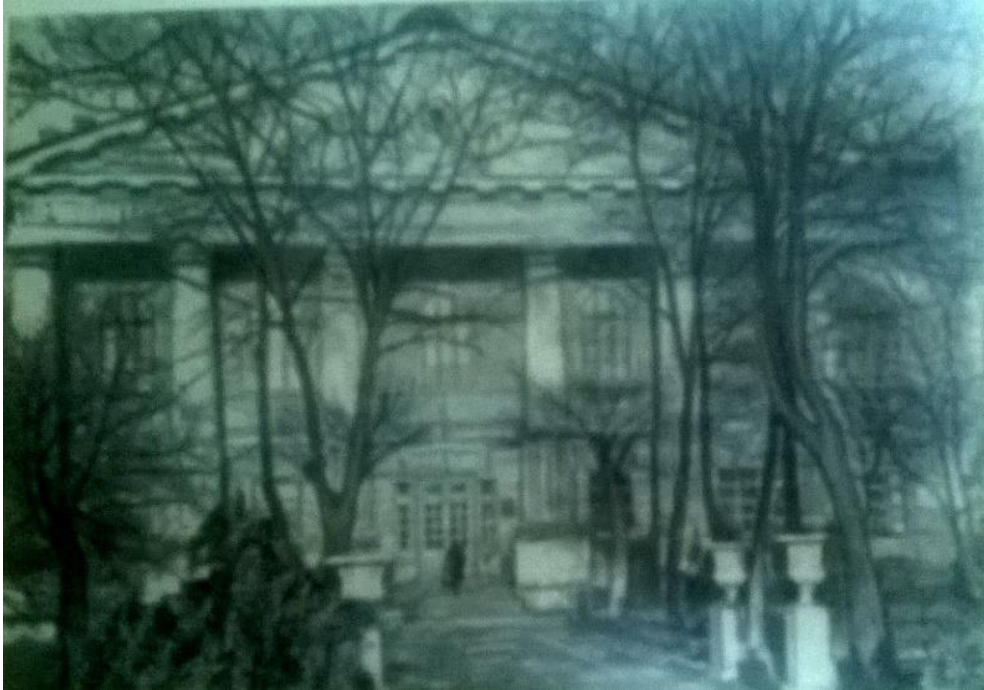

Городская больница

Одеська міська лікарня (ліворуч)

Головний корпус Старої міської лікарні на вул. Херсонській (зараз –вул. Пастера)

Головний корпус старої міської лікарні сьогодні (нині територія міської інфекційної лікарні)

В 1863 р. за ініціативи Теофіла Гнатовича Вдовиковського в Одесі було створено перше в Росії (третє в Європі) відділення хвороб сечовивідних та статевих органів на 25 ліжок (20 – для чоловіків, 5 – для жінок). Перше урологічне відділення в світі в 1830 році створив Jean Civiale в паризькому шпиталі Неккер, друге – в 1860 році Henry Thompson в лондонському шпиталі Св. Петра [4]. 17 травня 1863 року, в день офіційного відкриття відділення, Вдовиковський Т. Г. у присутності провідних лікарів міста виконав першу операцію по видаленню каменя з сечового міхура. Йому асистували М. В. Бруссе і молодий хірург М. В. Скліфасовський (1836–1904), ім'ям якого згодом назвали НДІ швидкої допомоги в Москві [5].

Стационар, організований Т. Г. Вдовиковським, був повністю самостійний і не пов'язаний з хірургічним відділенням, він мав свій операційний зал, кабінет для лікаря і кімнату для зібрання аналізу сечі. Впродовж 25 років у відділенні пройшли лікування 6722 хворих, в середньому 270 хворих на рік. За цей період було проведено 2608 операцій, тобто 105 операцій щорічно, при цьому летальність склала біля 3,5% – померло 229 пацієнтів [6]. Щорічно Вдовиковський Т. Г. друкував звіти про роботу відділення. Він вважав, що звіти спеціальних відділень лікарні дуже важливі і корисні: в них відображається наукова діяльність лікаря, також за допомогою звітів найпростіше довести до лікарської читацької публіки сучасні погляди з важливіших питань певного фаху, що сприяє встановленню наукового спілкування між лікарями однієї спеціальності.

На той період вже майже 15 років існувало товариство Одеських лікарів. Однак «Городовая больница обладая огромнымъ матеріаломъ для наблюденія и снабженна дѣльными молодыми врачами, не имѣла своихъ представителей въ Обществѣ. Въ 1861 и 62 годахъ чрезвычайно усилился приливъ новыхъ членовъ, особенно изъ госпитальныхъ врачей, и с тѣхъпоръ весьма значительно оживилось научное движеніе въ нашемъ Обществѣ. Въ 1868 году Общество напечатало первый выпускъ своихъ протоколовъ...» [7]. Теофіл Гнатович теж був членом Товариства Одеських лікарів і брав активну участь в зборах товариства. В 1868–1869 роках він був секретарем-скарбничим товариства: «Казначей общества Г. Вдовиковскій читаетъ отчетъ приходамъ и расходамъ общества за истекающий 1868 годъ и представляет полученныя на имя общества сочиненія. Затѣмъ послѣдовали выборы членовъ Управленія Общества. Избраны по баллотировкѣ, большинствомъ голосовъ, на 1869 г. Президентъ Общества Г. Скліфасовскій, вторично. Вице-президентомъ Г. Левенсонъ стар. Секретаремъ - казначеемъ г. Вдовиковскій, вторично. Секретаремъ - докладчикомъ г. Мандельбаумъ» [8].

В цьому будинку проживав Т. Г. Вдовиковський (Об Одессе с любовью. Проект Ю. Парамонова. URL: http://obodesse.at.ua/publ/elisavetinskaja_ulica/1-1-0-71)

В 1869 році Теофіл Гнатович з науковою метою виїхав у закордонне відрядження. В березні 1872 року Вдовиковський Т. Г. повертається до Одеської лікарні, де стикається з недбалістю і цілим рядом труднощів, про що ми дізнаємося з його звітів, які лікар продовжує друкувати. «Возвратившись из-за границы, нашел свое отделение в полном расстройстве: врач, занявший отделение после моего выезда, не занимался до этого этой специальностью больных в нем почти не было в продолжение всего моего отсутствия не было сделано ни одной операции. Начал проводить занятия, которые проводил при всевозможном моем старании. Занятия проходили трудно в связи с плохим гигиеническим отношением отделения, недостатком умелой прислуги, фельдшеров и прочее, а также необходимых инструментов и снарядов. Мне приходилось заниматься этим на мои средства с помощью собственных инструментов. Больница, расходуя огромные средства на содержание больных, издерживает мало на научные пособия врачей, снаряды и инструменты» [9]. В 1889 році Теофіла Гнатовича було призначено старшим лікарем міської лікарні, а завідуючим відділенням став С. Е. Мар'яшес [3]. В інтерв'ю кореспонденту «Одеських новин» Теофіл Гнатович проголосив свою програму дій на засадах старшого лікаря: «Экономия здоровья больничного больного достижимо поднятием научности в больнице. Замещение ординаторских мест врачами, вполне изучившими свое дело и чуждыми всяких других целей, кроме целей науки и интересов больного. Снабжение больницы всеми современными научными средствами, созданием прозектуры, отвечающей современным научным требованиям. Ведение самого бдительного контроля за всея расходы как на содержание больного вообще, так и по издержкам и расходам на его лечение. Устранить царящее теперь в больнице полное смешение специальностей, вопреки современным требованиям нашей медицинской науки». На запитання кореспондента щодо відношення до інституту жінок-лікарів Теофіл Гнатович відповів: «Я не делал никогда между врачами разницы ни по полу, ни по принадлежности их к тому или иному племени» [10]. На жаль, усі проекти не встигли перейти в царину фактів, бо зустріли масу перешкод і 27 березня 1890 року Вдовиковський Т. Г. пішов з посади старшого лікаря Одеської лікарні [11]. А ще через кілька днів в «Одеських новинах» з'явилось повідомлення: «Въ гор. управу поступило прошение доктора Т. И. Вдовиковскаго объ увольнении его, какъ отъ исправления должности старшого врача, такъ и отъ должности ординатора гор. больницы» [12]

Пішовши з лікарні, Теофіл Гнатович займався приватною практикою. Згідно «Списку лікарів і лікувальних закладів», виданий «Аптекою Гаєвського» в 1913 році, Вдовиковський Т. Г. приймав хворих на урологічні, венеричні хвороби та сифіліс у власному будинку з 9 до 12 години [13].

За усю свою діяльність Вдовиковським Т. Г. було проведено більше 1000 операцій по внутрішньому розсіченню уретри при стриктурах, а також перша в Росії операція по каменедробінню під хлороформним наркозом, яка тривала три години. Теофіл Гнатович зібрав велику колекцію січових

каменів – близько 1300, яка згодом була віддана в патологоанатомічний музей медичного факультету Одеського університету [3].

В 1916 році Теофіл Гнатович пішов з життя і був похований в Одесі на першому християнському цвинтарі [15].

НАУКОВІ ПРАЦІ ВЧЕНОГО. Перу Вдовиковського Т. Г. належить багато праць : «О литотритии», «О применении кокаина при литотритии», «О микрохимических исследованиях мочевых камней», «О среднем периниальном сечении и его пределах», «Об антисептиках при болезнях мочевых органов», «К диагнозу болезней мочевого канала», «Случай наружной уретротомии», «О диагностике почечных камней», «Сахарное мочеизнурение», «Антисептика при операциях болезней мочевых и половых органов» та інші.

Література:

1. Выпускники Каменец-Подольской гимназии 1836–1882. - *Петербургский генеалогический портал*; URL:<http://www.petergen.com/history/kpodgim.shtml>),
2. Енциклопедія Сучасної України. - Т. 4. С. 175.
3. Гаспарян А. М., Гаспарян С. А., Ткачук В. Н. Очерки по истории отечественной урологии. - Ленинград, 1971. - С.74.
4. Глыбочко П. В., Аляев Ю .Г., Григорьев Н. А., Газимиев М. А. Роль лучевых методов диагностики в становлении урологи // *Russian electronic journal of radiology*. - 2011. - №4.- Р.5 – 11. URL: <http://www.rejr.ru/volume/4/h-gliboshko-rejr-1-4-2011.pdf> (дата звернення: 05.04.17).
5. Костев Ф.І., Ухаль М. І. Одеська урологія в дзеркалі часу // *Одеський медичний журнал*. - 2008.- №3.- С. 53–55.
6. Вдовиковській Т. И. Къ исторіи урологіи въ Россіи // *Русскій Врачъ*. - 1908.- №22. - С. 743–745.
7. Левенсон С. Историческая записка объ основаніи и развитіи Общества Одесскихъ Врачей // *Протоколы засѣданій Общества Одесскихъ Врачей, 1869г.*- Одесса, 1870. - Вып.2/3. - С. 52 – 53.
8. Протоколы засѣданій Общества Одесскихъ Врачей. [1868].- Одесса, 1870. - Вып. 2/3.- С.42.
9. Отчетъ по отдѣленію болѣзней мочевыхъ и половыхъ органові Одесской городской больницы за 1872 годъ. - Одесса, 1873. – 32 с .
10. Одесскія новости. – 1889 (13 октября). - №1407. - С.3.
11. Отступленіе Т. Игн. Вдовиковскаго // *Одесскія новости*. – 1890 (27марта).- №1556. - С.2 – 3.
12. Одесскія новости. – 1890 (29марта). - № 1558. - С. 2.
13. Список врачей и лечебных учреждений. - Одесса, 2008. - С. 38.
14. Головань В. Старое кладбище. Первый некрополь Одессы. - 1994. - С.25.